

Εκπαιδευτική και οικολογική
αξιολόγηση στάδιο 4 του προτύπου
P/P

- Στο στάδιο αυτό, εξετάζονται οι παράγοντες που επηρεάζουν και διαμορφώνουν τις συμπεριφορές και τις περιβαλλοντικές συνθήκες που συνδέονται με τα προβλήματα υγείας και την ποιότητα ζωής.
- Συγκεκριμένα προσδιορίζονται οι παράγοντες που χρειάζεται να μεταβληθούν ούτως ώστε να αρχίσει η διαδικασία αλλαγής των συμπεριφορών και των περιβαλλοντικών συνθηκών

- Οι παράγοντες που θα αναγνωριστούν σε αυτό το στάδιο συνήθως θα αποτελέσουν και τους άμεσους στόχους του προγράμματος

- Υπάρχουν τρεις κατηγορίες παραγόντων που επηρεάζουν την συμπεριφορά και το περιβάλλον
- Προδιαθεσικοί παράγοντες
- Παράγοντες που επιτρέπουν την υλοποίηση συμπεριφορών
- Ενισχυτικοί παράγοντες

Προδιαθεσικοί παράγοντες

- Είναι οι παράγοντες που προωθούν ή αναστέλλουν το κίνητρο για αλλαγή συμπεριφοράς

Παράγοντες που επιτρέπουν την υλοποίηση συμπεριφορών

- Με τον όρο αυτό αναφερόμαστε σε πολιτειακές δομές, νομοθεσία ή περιβαλλοντικές συνθήκες που επιτρέπουν την υλοποίηση των επιδιωκόμενων συμπεριφορών

Ενισχυτικοί παράγοντες

- Είναι οι παράγοντες που έπονται μιας συμπεριφοράς και παρέχουν το κίνητρο ή την ανταμοιβή για την επανάληψη της συμπεριφοράς

παράδειγμα

- Κορίτσι στην εφηβεία που μπορεί να έχει αρνητική άποψη για το κάπνισμα (προδιαθεσικός παράγοντας).
- Αυτό την οδηγεί στο να μην καπνίζει (συμπεριφορά), οι γονείς της επικροτούν αυτή την στάση και της συμπεριφέρονται με εμπιστοσύνη κλπ (ενισχυτικοί παράγοντες)
- αν η νομοθεσία δεν επιτρέπει την πώληση καπνού σε ανήλικους τότε η κοπέλα δεν έχει καν εύκολη πρόσβαση στα μέσα για την συμπεριφορά(παράγοντας που επιτρέπει την υλοποίηση της συμπεριφοράς)

Αντίθετα...

- Αν η ίδια έφηβη δέχεται πιέσεις από την παρέα της να καπνίσει ή συνδυάζεται με διασκέδαση κλπ (ενισχυτικοί παράγοντες) και υπάρχει πρόσβαση στην αγορά καπνού(παράγοντας που επιτρέπει την υλοποίηση της συμπεριφοράς) μπορεί να οδηγηθεί στο κάπνισμα (συμπεριφορά)

- Το παράδειγμα δείχνει πως μια συμπεριφορά επηρεάζεται από την αλληλεπίδραση των παραγόντων

Στους προδιαθεσικούς παράγοντες ανήκουν

- Οι γνώσεις
- Οι αντιλήψεις
- Οι αξίες
- Οι στάσεις
- Οι ανάγκες (όπως υποκειμενικά τις αντιλαμβάνεται το άτομο)
- Περιλαμβάνονται επίσης κοινωνικοδημογραφικοί παραγοντες (φυλο ,ηλικια, εθνικότητα, οικονομικοκοινωνική κατάσταση, το μέγεθος της οικογένειας, η ιστορική και πολιτιστική διαδρομή ενός λαού

Γνώση

- Η γνώση είναι απαραίτητη για την συνειδητή εκδήλωση μιας οποιαδήποτε συμπεριφοράς
- Όμως η γνώση από μόνη της δεν είναι αρκετή για την επίτευξη αλλαγής συμπεριφοράς
- Η απόκτηση γνώσεων συσσωρεύεται ως εμπειρία η οποία με την σειρά της δημιουργεί αντιλήψεις οι οποίες με το πέρασμα του χρόνου διαμορφώνονται σε αξίες και τελικά σε στάσεις ζωής

Αντιλήψεις

- Ως αντίληψη ορίζεται η πεποίθηση ότι ένα φαινόμενο ή αντικείμενο είναι αληθινό ή πραγματικό. Οι λέξεις πίστη , εμπιστοσύνη και αλήθεια εκφράζουν ή υπονοούν αντίληψη
- Σε αυτή την κατηγορία υπάγονται οι λεγόμενοι αστικοί μύθοι

Αξίες

- η μάθηση και οι γνώσεις δύναται να δημιουργήσουν αντιλήψεις οι οποίες με την πάροδο του χρόνου οδηγούν στην διαμόρφωση αξιών
- Οι αξίες εκφράζουν την διάσταση του σωστού και του λάθους ,του κακού και του καλού για ορισμένες συμπεριφορές

- Ένα πρόγραμμα αγωγής υγείας δεν θα πρέπει να στοχεύει ή να επιδιώκει άμεσες αλλαγές στις αξίες που έχει υιοθετήσει ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων, αλλά να έχει ως στόχο να βοηθήσει τα άτομα να αντιληφθούν την ασυμφωνία ανάμεσα στις αξίες και τις συμπεριφορές που έχουν υιοθετήσει.
- Αν αυτό επιτευχθεί τότε μπορεί να επακολουθήσουν οι επιδιωκόμενες αλλαγές στις συμπεριφορές
- Πχ άθληση και κάπνισμα

Στάσεις

- Σε συνδυασμό με τις περιβαλλοντικές επιδράσεις οι αξίες δημιουργούν στάσεις
- Από διάφορους ερευνητές ως στάση ορίζεται η κλίση του μυαλού- λογικής αλλά και συναισθήματος προς μια συγκεκριμένη κατηγορία αντικειμένων ,ατόμων ή καταστάσεων η ακόμα
- Ως στάση ορίζουν το σύνολο των αντιλήψεων που περιλαμβάνουν όμως πάντα ένα χαρακτήρα αξιολόγησης

Παράγοντες που επιτρέπουν την υλοποίηση συμπεριφορών

- Συμπεριλαμβάνονται
- περιβαλλοντικές συνθήκες (διαθεσιμότητα υπηρεσιών υγείας, ευκολία πρόσβασης πολιτών σε αυτές, οικονομικό κόστος αυτών)
- Συνθήκες διαβίωσης που μπορούν να λειτουργούν επικουρικά ή ανασταλτικά στην επιδιωκόμενη συμπεριφορά (συγκοινωνία για πρόσβαση των πολιτών στις υπηρεσίες υγείας, χώροι για περπάτημα)
- Δεξιότητες ατόμων κοινοτήτων (να φέρει σε πέρας μια εργασία που σχετίζεται με την επιδιωκόμενη συμπεριφορά, ικανότητα έλεγχου παραγόντων κινδύνου, ικανότητα να επιφέρει περιβαλλοντικές αλλαγές)

Ενισχυτικοί παραγοντες

- Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι συνέπειες που έχει η εκδήλωση της συμπεριφοράς. Οι συνέπειες αυτές μπορεί να είναι θετικές ή αρνητικές και είναι αυτές που καθορίζουν αν στην συνέχεια θα επαναληφτεί η συμπεριφορά ή όχι

- Παραδείγματα ενισχυτικών παραγόντων που επηρεάζουν θετικά την υιοθέτηση συγκεκριμένων συμπεριφορών είναι
- Η αναγνώριση και επιβράβευση από τον κοινωνικό περίγυρο
- Η ανακούφιση από τον πόνο
- Η βελτίωση της εξωτερικής εμφάνισης
- Το οικονομικό όφελος

- Υπάρχουν ωστόσο και ενισχυτικοί παράγοντες που λειτουργούν αντίστροφα ενθαρρύνοντας δηλαδή μη επιθυμητές συμπεριφορές
- Πχ διαφημίσεις βιομηχανίας τροφίμου

Βήματα προσδιορισμού που επηρεάζουν τις επιδιωκόμενες συμπεριφορές και επιδρούν και στο περιβάλλον

- Στο στάδιο αυτό της εκπαιδευτικής και οικολογικής αξιολόγησης (στάδιο 4 του P/P) θα εντοπίσουμε τους προδιαθεσικούς παραγοντες , τους παραγοντες που επιτρέπουν την υλοποίηση συμπεριφορών και τους ενισχυτικούς παράγοντες οι οποίοι αν τροποποιηθούν θα βοηθήσουν στην επίτευξη των επιδιωκόμενων συμπεριφοριστικών και περιβαλλοντικών αλλαγών

- Θα πρέπει λοιπόν να γίνει επιλογή εκείνων των παραγόντων που διαδραματίζουν το σημαντικότερο ρόλο στην διαμόρφωση συμπεριφορών και επηρεάζουν πιο άμεσα τα θέματα υγείας που επιδιώκει το πρόγραμμα να διορθώσει

Τρία βασικά βήματα

- 1) αναγνώριση και κατάταξη των παραγόντων στις τρεις κατηγορίες που αναφέρθηκαν πριν
- 2) καθορισμός προτεραιοτήτων μεταξύ των κατηγοριών
- 3) καθορισμός των προτεραιοτήτων μέσα στις κατηγορίες

- Οι παράγοντες που επιλέγονται σε αυτό το στάδιο δημιουργούν την βάση για την θέσπιση τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των οργανωτικών στόχων του προγράμματος η οποία θα οδηγήσει στην επιλογή των υλικών και των μεθόδων που θα χρησιμοποιηθούν στην εφαρμογή του προγράμματος

Βήμα 1 αναγνώριση κατάταξη

- Η αναγνώριση γίνεται με ανεπίσημες και επίσημες μεθόδους

Ανεπίσημες μέθοδοι

- Οι ερευνητές του προγράμματος κάνουν υποθέσεις που βασίζονται σε επιστημονικά στοιχεία για τους λόγους που οι άνθρωποι συμπεριφέρονται με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο
- Βέβαια η συμμετοχή της κοινότητας στόχου εδώ είναι σημαντική (ερωτηματολόγια, καλά δομημένες συνεντεύξεις με αντιπροσώπους του πληθυσμού, μικρές ονομαστικές ομάδες και ομάδες εστίασης)
- Η ιδεοθύελλα και οι μικρές ονομαστικές ομάδες είναι οι συνηθέστερες μέθοδοι

Επίσημες μέθοδοι

- Ανασκόπηση βιβλιογραφίας
- Πολιτισμικές και κοινωνικές έρευνες
- Προηγούμενα προγράμματα σε σχέση με τις ζητούμενες αλλαγές
- Στατιστικές σειρές

- Η κατάταξη μπορεί να δυσκολέψει τους ερευνητές και να έχουν πρόβλημα σε ποια από τις τρεις κατηγορίες θα πρέπει να κατατάξουν ένα παράγοντα . Τα σημεία που διαχωρίζουν τις τρεις κατηγορίες παραγόντων πολλές φορές αλληλεπικαλύπτονται
- Εδώ να τονιστεί ότι έχει μεγαλύτερη σημασία να συμπεριληφθεί ο παράγοντας ανεξάρτητα αν τον τοποθετήσουμε στην σωστή κατηγορία
- Η τοποθέτηση στην σωστή κατηγορία βέβαια θα μας διευκολύνει στην επιλογή της σωστής στρατηγικής πχ για έναν προδιαθεσικό παράγοντα θα πρέπει να ακολουθηθεί άμεση επικοινωνία ενώ για ένα ενισχυτικό παράγοντα θα μπορούσε να ακολουθηθεί άμεση επικοινωνία (οικογένεια, εργοδότες, τύπος κλπ)

Βήμα 2 καθορισμός προτεραιοτήτων μεταξύ των κατηγοριών

- Επειδή είναι αδύνατο για ένα πρόγραμμα τόσο οικονομικά όσο και από άποψη αποτελεσματικότητας να ασχοληθεί με όλους τους παραγοντες θεωρούμε ότι η σειρά προτεραιότητας θα πρέπει να είναι:
Προδιαθεσικοί, παραγοντες που επιτρέπουν την συμπεριφορά, ενισχυτικοί

Βήμα 3 καθορισμός προτεραιοτήτων μέσα στις ίδιες τις κατηγορίες

- Όπως και σε προηγούμενα στάδια επιλέγουμε τους παράγοντες σε σχέση με την
- Σημαντικότητα τους
- Ευμεταβλητότητα τους

Σημαντικότητα

- Η σημαντικότητα ενός παράγοντα μπορεί να εκτιμηθεί με βάση
- Τον δείκτη επιπολασμού
- Την αμεσότητα
- Και την αναγκαιότητα

Δείκτης επιπολασμού

- Αν ένας παράγοντας έχει υψηλό δείκτη επιπολασμού τότε ο παράγοντας αυτός είναι πολύ διαδεδομένος ή συμβαίνει συχνά και θα πρέπει να ανήκει στις προτεραιότητες του προγράμματος
- Πχ αν το 80% των μαθητών γυμνασίου λυκείου πιστεύει ότι το κάπνισμα προσθέτει γοητεία σε μια αντικαπνιστική εκστρατεία ο παράγοντας αυτός θα έχει προτεραιότητα

Αμεσότητα

- Αναφέρεται στο πόσο επείγων είναι ο παράγοντας
- Πχ γνώση συμπτωμάτων εμφράγματος μυοκαρδίου –άμεση αντιμετώπιση
- Ένας άλλος τύπος αμεσότητας σχετίζεται με το πόσο στενή είναι η σύνδεση ανάμεσα στον παράγοντα και την ομάδα υψηλού κινδύνου

Αναγκαιότητα

- Η αναγκαιότητα έχει να κάνει με το γεγονός πως κάποιοι παραγοντες ενώ έχουν χαμηλή συχνότητα δεν θα πρέπει να παραληφτούν
- Πχ σωματική άσκηση (όλοι το γνωρίζουν ότι ωφελεί στην υγεία) εμείς δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να το τονίσουμε ειδικά σε σχέση με κάποια θέματα υγείας

- Αφού έχουμε αναγνωρίσει και κατατάξει τους παραγοντες μπορούμε βάση αυτών να θέσουμε μαθησιακούς στόχους
- Οι μαθησιακοί στόχοι σχετίζονται με τους προδιαθεσικούς παραγοντες και με τις ικανότητες που θα πρέπει να έχουν αποκτήσει μέσω του προγράμματος τα άτομα του πληθυσμού στόχου
- Οι πόροι που θα χρηστεί να παρέχουμε στην κοινότητα σχετίζονται με τους περιβαλλοντικούς παράγοντες που επιτρέπουν την υλοποίηση συμπεριφορών

Ανακεφαλαίωση

- Το στάδιο αυτό καλείται εκπαιδευτική και οικολογική αξιολόγηση
- Στο στάδιο αυτό εξετάζονται οι παραγοντες που επηρεάζουν την συμπεριφορά και το περιβάλλον σε σχέση με την υγεία
- Οι παραγοντες αυτοί χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες : τους προδιαθεσικούς , παραγοντες που επιτρέπουν την υλοποίηση της συμπεριφοράς , και τους ενισχυτικούς παραγοντες
- Η κατάταξη των παραγόντων γίνεται με βάση την σημαντικότητα και την ευμεταβλητότητα τους
- Καταλήγουμε να ορίσουμε τους στόχους μάθησης που θα οδηγήσουν στις αλλαγές στην συμπεριφορά και στο περιβάλλον